

Editorial

Avui, les societats occidentals viuen temps d'incerteses. La llarga nòmina d'episodis negatius que han marcat la trajectòria històrica mundial a les primeres dècades del segle XXI ha contribuït a alimentar un cert clima de pessimisme emocional i de manca d'expectatives clares sobre quins són els horitzons de futur, a mitjà i llarg termini.

En efecte, els atemptats de l'11 de setembre de 2001 a les torres bessones de Nova York i les posteriors seqüeles que van significar les guerres d'Afganistan (2001-2021) i Iraq (2003), la irrupció tempestuosa de moviments islamistes com Al Qaeda i l'Estat Islàmic i els atemptats soferts a diferents ciutats europees com Madrid (2004), París (2015), Barcelona (2017) i Londres (2019), han acabat per qüestionar definitivament el sentit amb el qual, després de la caiguda del mur de Berlín en 1989, el politòleg nord-americà Francis Fukuyama sentenciava en 1992 que la «fi de la història» havia arribat. Si aquesta proclama hauria d'encoratjar en els següents anys tot un seguit d'assaigs de la denominada «història global», que tractaven de fixar la cronologia d'aquest procés pel qual Occident havia liderat un camí triomfant i uniformitzador dels seus valors econòmics, socials i culturals sobre la resta de civilitzacions humanes, nous entrebancs ajudarien a enderrocar aquest mite. La fallida en 2007 del banc estatunidenc Lehman Brothers provocaria una de les més greus recessions econòmiques sofertes pel sistema capitalista mundial des del famós crac de Wall Street de 1929, de la qual encara patim les conseqüències. Ens recordaria a tots que les crisis del sistema econòmic cada vegada són més recurrents en el temps i que els seus efectes, a l'accelerar les creixents desigualtats socials a l'interior de cada país, deixen cada vegada més al descobert les esquerdes de l'Estat del benestar que havia dotat de seguretat i confiança les societats occidentals després de la Segona Guerra Mundial, i posen en crisi molts dels sistemes polítics i de govern que trobaven la raó de ser en la seva administració. A més, en l'actualitat vivim una lluita geoestratègica pel domini dels recursos energètics, de les matèries primeres bàsiques i dels mercats internacionals que amenaça amb posar en major fragilitat els sistemes mediambientals, malgrat la creixent sensibilitat ciutadana crítica amb aquests temes. La pandèmia recent de la covid-19, més enllà de la seva naturalesa clínica i sanitària, no deixa

de ser un símptoma derivat d'aquests processos, que encara ha incrementat els efectes perversos de la crisi econòmica a la vegada que ha alimentat el sentiment pessimista de l'existència. El context actual de la guerra d'Ucraïna no ajuda gens a esvaïr aquesta sensació de desconcert sobre la seguretat de la vella Europa, després d'haver patit dues guerres mundials en la primera meitat del segle xx i viure sota l'amenaça de la guerra freda bona part de la segona. La inquietud per la guerra a pocs quilòmetres de nosaltres, malauradament, no és un fet nou. Té antecedents molt propers en el temps com la tràgica guerra dels Balcans entre 1991 i 1994.

En el present context històric, és conseqüent que els historiadors ens preguntem per la utilitat social de la nostra disciplina. En conjuntures crítiques semblants, al llarg de la història aquesta ha estat una reflexió recurrent en el nostre ofici. Marc Bloch se la feia i la responia en la seva coneguda *Apologie pour l'histoire* (1941). Des del període clàssic, la història ha estat valorada pel seu caràcter analític, didàctic i exemplificant. Ciceró, justament, la va qualificar de *magistra vitae*, màxima que el pensament humanista del Renaixement traslladaria a la cultura occidental fins arribar als nostres dies. Pensem que en l'actualitat la ciència històrica s'enfronta a diversos reptes, però el més important continua sent reafirmar-la com un instrument útil d'anàlisi del passat de les societats que permeti a les actuals comprendre el seu present i actuar en conseqüència per orientar racionalment el seu futur. Una societat que oblida el seu passat és, sense cap mena de dubte, més feble. Posa en perill la seva identitat, que no és el resultat tan sols del present, sinó de l'herència del seu passat i del seu futur. Certament hi ha diverses circumstàncies, algunes internes de la nostra disciplina, d'altres pròpies de l'evolució del nostre context històric, que han contribuït a posar en dubte la utilitat de la història per a la societat en els nostres dies. D'una banda, assistim a un excés de presentisme. En l'època de l'explosió sense fi dels mitjans de comunicació i de les xarxes socials de tot tipus, la immediatesa de les notícies consumides de manera acrítica d'un món en vertiginosa transformació guanya terreny a la reflexió serena que podem aportar els historiadors. L'oblit s'apodera ràpidament del passat. El que ahir era notícia, avui ja resulta irrellevant per a l'opinió pública. Aquest oblit tan fàcil de la importància del passat facilita molts fenòmens com l'intrusisme, la desconstrucció i la reconstrucció constant dels relats històrics per persones alienes al nostre ofici, sense els recursos metodològics que doten la Història d'un rigor científic i sòlid de coneixement. Això porta a caure en el desànim del relativisme, de considerar que allò que construeix l'historiador no és sinó una opinió subjectiva més a la qual no s'ha de donar més crèdit que a d'altres. Tampoc afavoreix poder canviar aquesta percepció la manca de perícia que els historiadors tenim en unes societats en què s'han imposat els mitjans audiovisuals sobre l'escriptura en la transmissió dels missatges culturals. Tot i que fa unes dècades es respirava un cert optimisme dins del gremi ja que per fi els historiadors començaven a sortir del seu anonimament en arxius i cenacles universitaris restringits per a participar també a platós i documentals televisius, tal com apuntava a la introducció de *L'histoire en miettes* (1987) l'historiador francès François Dosse, la realitat actual és més aviat la contrària. Revertir aquesta situació és una

assignatura pendent per als historiadors del segle XXI. Certament, els historiadors també haurem de fer un profund procés de reflexió sobre l'evolució de la nostra disciplina. Als anys seixanta del segle XX, l'apertura de la Història respecte als enfocaments teòrics i metodològics d'altres disciplines científiques properes va constituir sens dubte un dels factors més positius de l'avenç del pensament històric respecte a la historiografia tradicional, aportant la riquesa de noves temàtiques i dels discursos plurals que ens ha descobert la història cultural. Avui la nostra disciplina és més polièdrica que mai. Ha augmentat la seva mirada als més amplis horitzons d'estudis de tot tipus sobre el passat humà. Però el preu d'aquest esmicolament pot ser també el d'una certa banalització de la història que ha ajudat a crear aquesta desconexió amb la societat, tal com ja denunciava Jacques Barzun en 2001 al pròleg de *From Dawn to Decadence. 500 Years of Western Cultural Life. 1500 to the Present*.

La revista *Manuscripts*, fidel al seu compromís des que va començar el seu camí, presenta aquest nou número al lector. La varietat dels temes abordats des de diferents perspectives teòriques i metodològiques és el reflex a la vegada tant de la riquesa i la fortalesa de la història, com del seu compromís permanent per escodrinyar el passat en benefici del nostre present. Ara, més que mai, no deixarem de defensar la utilitat de Clio.

